

הרבה לרבה ברורה

מבי מדרשא לבירורי הלכה שע"י 'מכון משנת יונתן' בנשיאות הגה"צ אבד"ק נייטרא ב"פ שליט"א

חודש שבט | שנת תשפ"ב לפ"ק | גליון כ"א

נס"ד

Refresh
5510-16th Avenue

מזון
מקור
הלכה
נתיב ע"י

הלכות תולעים

בירור הלכה

דבר המערכת

שבת שירה תשפ"ב לפ"ק

ידוע הסיפור מהחפץ חיים זצ"ל שבא לפניו איש אחד בטענה אחר שהוציא לאור ספרו שמירת הלשון שעכשיו אין הוא יכול לדבר כלום מחשש לשון הרע ורכילות, והשיב לו ה'חח' זצ"ל דאדרבה דעך עכשיו כיון שלא ידעת מה מותר לדבר ומה אסור לא יולת לדבר, אך אחר שתלמוד בספר תדע מה מותר לדבר ומה אסור, ובדרך אפשר נוכל לדמות לזה הלכות תולעים, דאחר לימוד הלכותיו ויסודותיו בבהירות הראויה, ידע האדם מה שלפניו אם מותר או אסור באכילה, ואופן בדיקת פירות וירקות והכנתם לאכילה.

בספר כף החיים (פד קכ) כתב בשם האר"י הקדוש שהאדם הנוהר תמיד במאכלו לפשפש בהם שלא יהיה בהם שום איסור, מסייעין אותו מן השמים שלא תבא תקלה על ידו.

בכבוד רב, המערכת

אין הבריה בטילה אפילו באלף^[1], לכן שרץ שנתערב בתוך מאכל, אף שהשרץ קטן מאוד ויש הרבה יותר משישים כנגדה, אסור לאכול כל המאכל כל הזמן שלא הוציאו ממנו השרץ, אבל אחר שהוציא ממנו השרץ, מותר לאכול כל המאכל, דאין פליטת השרצים אוסרת, משום דטעם היוצא מהשרץ פגום^[2].

ז. כדי שיהא בכלל בריה, צריך שיתקיים בו ג' תנאים אלו, א. נולד באיסורו, דהיינו שמיד שנולד ה' עליו איסור אכילה מחמת עצמו^[3], ב. שלם בכל איבריו, דהיינו שלא נחסר המשך בעמוד ב' <<

כיון שסוף כל סוף גם בהעין רואים שיש שם איזה דבר הרי זה נקרא נראה לעיניים.¹
י. כתוב בתורה (שמות כג ב) 'אחרי רבים להטות', וממנה למדו חז"ל (ראה רש"י דף עב ע"א ד"ה וניבטל) דכל איסור שאינו חשובה בטילה ברוב.

י. גמ' חולין (דף ק ע"א), כן נפסק בטוש"ע (י"ד סי' ק), אך דעת רבינו משושון (תרומות פ"מ ח"א), והרשב"א (תה"ב ד ש"א), והב"ח (הג"א ברא"ש מס' ע"א פ"ק השוכר סימן יא), דבריה בטילה בתק"ס, עפ"י המבואר בירושלמי (תרומות פ"י ה"ה).
טו. טוש"ע י"ד סי' קז (ב"ב).
טז. לאפוקי דבר היתר שנטאס אח"כ, כגון עוף טהור שנתנבלה.

ועפ"י זה חידש הכו"פ (סי' ק סד) הובא בפת"ש (ס"א) דתולעים הקטנים הנקראים מילבין אין בהם דין בריה, כיון שאין הם נאסרים מיד מתחילת ברייתם אלא אחר שפירשו על הארץ, וכל זמן שלא פירשו היו מותרים, וחסר תנאי הראשון בדיני בריה, אמנם כתב שאין לסמוך על זה למעשה רק יש בזה קצת לימוד זכות, אך הפרמ"ג

האמת הוא דלא אסרה תורה במה שאין שולטת בו, דלא ניתנה תורה למלאכים, דאל"כ הרי כמה מהחוקרים כתבו שגם כל האויר הוא מלא ברואים דקים מן הדקים, וכשאדם פותח פיו בולע כמה מהם, אלא ודאי הדבל יצאה פיהם, ואף אם כן הוא כיון שאין העין שולט בהם לאו כלום הוא.²

ט. יומא (דף ל"א).
י. ספר בדיקת המזון כהלכה (ח"א עמוד 101).

יא. כ"כ בשו"ת רדב"ז (ח"ב סוס"י תשנ"ג) 'ולא כל התולעים שווים, שאם התולעים מגוון התבשיל אי אפשר לבדוק ואסור, ובשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קכד), וכן משמע בב"ח (פ"ד סי' ע"א כתב בהגהת).

יב. ראה בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' ע"ה) אודות רחש שנמצא בפולין ורק הראש של הרחש ניכר וגופו אינו ניכר ... כתב בוה"ל 'הרחש ההוא מיד נודע מקומו, שמקומו משחית וכולו הוא נבוא, וזה קטן מאוד מאוד וכו', וכ"כ בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' נו אות ה') 'באופן שנראה בעיניים נקודה שחורה, הגם שהתולע לא נראה רק ע"י הזכוכית, שמעתי בשם גדולי הוראה סברא לומר

נראה לעיניים

ג. כתבו גדולי האחרונים שכל מה שאסרה התורה אכילת תולעים ושרצים אינו אלא כשנראה לעין רגיל של אדם בינוני^[1], אבל תולעים ושרצים שאינם נראים לעין אלא ע"י עזרי ראייה כגון מיקרוסקופ (microscope) או זכוכית מגדלת (magnify glass), אין בהם שום איסור^[2], משום שהתורה לא אסרה מה שאין עין האדם שולטת בו, כמו שאמרו חז"ל^[3] 'דלא ניתנה תורה למלאכי השרת'.

ד. כהיום התולעת הכי קטנה הוא בגודל 0.2 - 0.3 מילימטר, ועל פי דברי רופאי עיניים יכול אדם להכיר בתולעת כזו ממרחק של יותר משלשים אינטשע"ס^[4].

ה. מה שהתירו הפוסקים כשאין השרץ נראה לעין, זהו דוקא כשאינו נראה לעין כלל, אבל אם אפשר להכיר השרץ כנגד השמש או כנגד רקע לבן (white background) וכדומה, והסיבה שאינו ניכר הוא משום שצבעו של השרץ דומה לצבעו של הירק או למקום שהשרץ נמצא עליו, כגון זבוב ירוק הנמצא על גבי עלי חסה, ה"ה אסורים^[5], וכן אם ניכר נקודה שחורה או ירוקה, אבל אי אפשר לראות הרגלים מהשרץ, הרי זה בכלל נראה לעיניים, ואסורים ככל שאר השרצים^[6].

דין בריה וביטול

ו. מן התורה איסור שנתערב בהיתר, מתבטל ברוב או בששים^[7], אך מדרבנן אם האיסור הוא בריה בפני עצמה,

הקדמה

א. בהרבה לאוין הזהירה לנו התורה^[8] מלאכול תולעים ושרצים, ובגמרא^[9] אמרו שהאוכל פוטיא [שרץ המים] לוקה על ארבע לאוין, נמלה [שרץ הארץ] לוקה על חמש לאוין, וצרעה [שרץ העוף] לוקה על שש לאוין, והחמירה התורה בזה בהרבה לאוין ומלקיות להיות שהוא איסור מצוי מאד בפירות בירקות ובקטניות, ואי אפשר לזהר מלהיכשל בהם אם לא בזרירות גדול, ולפיכך הוצרך הכתוב לזרז ביותר ולהרבות לאוין באיסור שרץ הארץ, ומעתה כל אדם יזדרז בעצמו מלהיכשל באיסור זה^[10].

ב. מדכתיב בתורה 'שרץ השרוף על הארץ' דרשו חז"ל שיש בין שרצי המים והפירות שאינם נאסרים אלא אם פירשו וריחשו ממקום שנוצרו^[11], והרבה פרטים נאמרו בדין זה, ולקמן בסעיפים טז-כג יתבאר כמה דוגמאות למעשה.

• **שרץ המים** - אם נוצרו ונמצאו בתוך מעיין או נהר שמימיהם נובעים או זוחלים, אסורים בכל אופן אף שלא פירשו מחוץ למים, אבל אם נוצרו בתוך בור, אגם, או בתוך מאגר מים שמימיהם מכוונסים במקום אחד, אינם נאסרים כל זמן שלא יצאו משם^[12].

• **שרץ הארץ** - אם נוצרו בתוך פרי או ירק כשהיה מחובר לאילן או לקרקע, אסורים אף שלא ריחשו ויצאו לחוץ, אבל אם נוצרו בתוך הפרי או הירק כשהיה תלוש, אין השרץ אסור עד שיצא וירחש מחוץ לפרי או לירק^[13].

א. בפרשת שמיי ובפרשת ראה הזהירה לנו התורה על מאכלות אסורות ככמה פסוקים, 'ושקק יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו' (ויקרא פרק יא פסוק יא), 'וכל השרץ השרוף על הארץ שקק הוא לא יאכל', 'כל הולך על גחון... לא תאכלום כי שקק הם', 'אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרוף, ולא תטמאו בהם', 'ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ', (ויקרא שם פסוק מא-מו), 'וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם' (דברים פרק יד פסוק ס), 'וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו' (שם פסוק טו).

ב. מס' מכות (דף טז ע"ב).
ג. לשון הפ"ח (סוף סי' פד).
ד. גמ' מס' חולין (דף טז ע"ב).
ה. הטעם בזה הוא מדכתיב (ויקרא יא ט) 'כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו', ודרשו חז"ל (שם) בכלל ופרט וכלל שכל הדומה לימים ונחלים שהמים נובעים ומושכים, אם אין הן סנפיר

Thrips

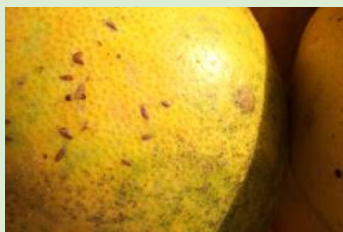
Aphids

Leaf miners

Mites

Scales

יב. מיעוט שאינו מצוי - דהיינו שיש מספר קטן מאוד של תולעים במיני פירות וירקות, שמעיקר הדין אינו מחויב לבדוק כל המין אפילו מדרבנן מחמת מיעוט מספרם ונדירתם, אך כתבו גדולי הפוסקים שאף במינים אלו ראוי לבדוק על כל פנים אחוז מסוימת לדוגמא (sample), כדי לברר ולהחזיק כל אותו המין בנקיות^[טז].

יג. מוחזק נקי - דהיינו שבסוג פירות וירקות אלו לא נמצא אפילו מספר קטן של תולעים, באלו אין חיוב כלל לבדוק קודם אכילה אפילו אחוז מסוימת^[טז].

• בכמה מיני דגנים (grains) על אף שבדרך כלל הם בחזקת נקיים, יש להזהר לאחסן אותם במקום קר ויבש, כיון שבמקום חם ולח יכול להתהוות בהם תולעים ושרצים, ואם נמצא בהם ריעותא כגון שרואים בתוך הקופסה חורים ונקבים או וועביני'ג (webbing), יש חיוב מעיקר הדין לבדוק אותה חבילה שיש עליה ריעותא^[טז].

סוגי השרצים והתולעים הנמצאים בזמנינו

יד. בין הפירות והירקות המנוגעים בתולעים, ישנם תולעים שקל יותר להבחין גם למי שאינו בקי או מומחה בבדיקת תולעים, וישנם שרצים ותולעים אחרים שצריך מומחיות ונסיון רב להבחיןם^[טז] שלסתם בני אדם שאינם מורגלים אינם נראים כתולעים משום כמה סיבות, א. הצבע דומה ממש לצבע הירק, ב. התולעים טמונים בין כפלי העלים, ג. התולעת מת או מעורב לכלוך, ע"כ משתמשים כהיום משגיחים המומחים בכמה אמצעים מיוחדים לבדיקת תולעים, ראה סעיף הבא, ונביא להלן רשימה קצרה מהתולעים המצויים ביותר בזמנינו, וראה בתמונות המצורפות צורתם המיוחדת של כמה מתולעים אלו.

1. טריפ'ס (Thrips).
2. מייט'ס (Mites) ובספרי גדולי האחרונים נקרא מילבי"ן.
3. עפיד"ס (Aphids).
4. ווייט פליי"ס (White flies).
5. ביטעל"ס (Beetles).
6. כיני ספרים (Book lice).
7. וויבעל"ס (Weevils).
8. מעגאט"ס (Maggots).
9. ל"ף מיינער (Leaf miner), סוג תולעת החופר תעלות (Tunnels) בעלים של ירקות.
10. סקעיל"ס - כנימות מגן (Scales), שרצים קטנים מאוד, שנצמדים בעיקר על קליפות פרי הדר (citrus fruits), וכמעט שאין רואים אותם רוחשים, ומתכסים עצמם בשעווה היוצאת מגופם, ולראיית סתם בני אדם נראית נקודת לכלוך^[טז].

<< המשך בעמוד ד'

אבר אחד מהשרץ^[טז], ג. שאם יחלק האיסור אין שמו עליו, אבל אם חסר אחד מתנאים אלו לא נכלל בדין בריה ושפיר בטל ברוב או בששים^[טז].

ח. מה שכתבנו בסעיף הקודם שאם אין השרץ שלם בכל אבריו מתבטל ברוב, היינו דוקא כשנחסרו אחד מאבריו ממילא, אבל אסור לרסקו או לטחנו לכתחילה כדי שיתבטל ממנו דין בריה, משום שאין מבטלין איסור לכתחילה^[טז], אבל אם אינו מכוון בריסוק או בטחינה לבטל איסורו, כגון הטוחן חיטים המוחזקים בתולעים לעשות מהם קמח, או המרסק תותים כדי לעשות ממנו משקה מותר מעיקר הדין^[טז], דכיון שאינו מכוון לבטל האיסור שפיר בטל.

מוחזק בתולעים / מיעוט המצוי / מיעוט שאינו מצוי / מוחזק נקי

ט. כל מין פרי או ירק המצוי לקנות בשוק כהיום, נכלל באחד מד' דרגות שיתבארו בסעיפים הבאים, א. מוחזק בתולעים, ב. מיעוט המצוי, ג. מיעוט שאינו מצוי, ד. מוחזק נקי, וכמוכר שיש הרבה דברים צדדיים הגורמים שימצאו תולעים באיזה סוג פרי או ירק, כגון מה שגדל בארצות שיש ליחות יתירה באוויר, או שהטמפרטור גורם להתהוות תולעים, וגם תלוי באופן טיפול הפרטיות של הפירות והירקות בשעת גידולם.

י. **מוחזק בתולעים** - שייך בב' אופנים, א. כגון שיש רוב מאיזה מין פירות וירקות שמצוי בהם תולעים, ב. כגון שמצא ג' או יותר זבובים בתוך קדירה אחת, וכן אם מצא ג' או יותר תולעים בתוך קופסא אחת מאיזה מין פירות וירקות [אף שבדרך כלל לא נמצא במין זה שרצים], בב' אופנים אלו יש חיוב מן התורה^[טז] לבדוק או לסנן כל פרי או ירק מאותה המין וכן כל אותה הקדירה והקופסא, ואם אי אפשר לבדוק או לסננו, אסור באכילה אף אחר שנתבשל^[טז].

יא. **מיעוט המצוי** - דהיינו שיש כמה מיני פירות וירקות שמצוי במקצתם תולעים, ובאלו המינים יש חיוב מדרבנן לבדוק כולו, ואסור לאכלו קודם שיבדקנו^[טז], בדברי גדולי הפוסקים מצונו כמה שיטות איך לשער שיעור מיעוט המצוי^[טז], א. כל שנמצאו תולעים באותו מין פירות וירקות אפילו עד קרוב למחצה^[טז], ב. כל שנמצאו תולעים בעשרה אחוזים (10%) מאותו מין פירות וירקות^[טז], ג. שאין הדבר תלוי במספרים אלא כל שיש מיעוט תולעים המתלווה תמיד עם אותו מין פירות וירקות^[טז], ד. כל שאם ימצא תולעת באותו מין פירות וירקות אין הדבר תמוה אצל בני אדם^[טז].

לאדם להסתכל במה שאוכל, וע"ז יצא מכמה תולעים, ומעיד אני עלי שכמה וכמה פעמים נצלת ע"ז זה ב"ה.

לא. כן מובא ברמב"ם (פ"א מהל שחיטה ה"ב) לענין בדיקת העוף מטריפות שנולד בו ריעותא, והעתיקו הש"ך לענין בדיקת הריאה (יו"ד סי' ט סק"ה).

לב. וז"ל הש"ה (קדושה אות קיז) 'מפני שהבדוקם צריך להיות לו ראייה טובה ודקה, וכמה פעמים בדקו ואמרו שאין שם מהם, ובא רואה אחר והראה לכל איך שהם הרבה והרבה בלי ערך נעים ומתנודדים, ע"כ חל החיוב לראות אחר זה שהוא איסור דאורייתא'.

לג. הראשון שהעיר בזה ה"ג הר"ש ברזם זצ"ל (חתן בעל קהלת יעקב זצ"ל), ראה בהקדמה לספר זכרון שאול (מעד או"ח), ובספר דנים והנהגות מהחזו"א (מאכ"א פרק א), כתב שהחמיר בזה, וכ"כ בש"כ (פ"ג הערה קיז) שאחר שנודע להגרש"ז אוירבאך זצ"ל שהחזו"א החמיר בזה, וגם נודע לו שאפשר להבחין ברחישותן קודם שמתכסות בקליפת המגן, החמיר ג"כ בזה, אולם ראה בשו"ת שבע"ל

דמיעוטא'.

כו. שו"ת משכנות יעקב (יו"ד סי' יז"ה ותרתי), ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' סא) כתב דטוב להתחשב בשיעור זה, וראה בשו"ת אמרי יוסר (ח"ב סי' קמה ד"ה ולחוש) שהביא ראייה מתשע תניות דאחד מעשרה עדיין בכלל מיעוטא דמיעוטא ע"ש.

כז. שו"ת שבה"ל (ח"ד סי' פא, וחי"ה סי' קנו אות ז), ע"ש שהרבה להקשות על דברי המשכנות יעקב.

כח. בעל מחזה אליהו (במדריך לבדיקת תולעים עמ' י הערה ל), וכענין זה כתב בשו"ת שלחן הלוי (סי' כא סוף אות י).

כט. שו"ת תשב"ץ (ח"ג סי' יא), 'החשש אינו אלא אם התלעו באיבהן אחר שנתיבשו, וזו חששא רחוקה, ובבדיקה זו (לבדוק שיעור סעודה) יצאנו ידי ספק', וכ"כ בשו"ת טוטו"ד להגרש"ק זצ"ל (קמא סי' קג), ובערוה"ש (סי' פ סוף סה).

ל. על אף שאין חיוב כלל לבדוק מתולעים המוחזקים בנקיות, מ"מ כתב בחכמת אדם (כל הל סעיף כ) 'ראוי

פסק הרמ"א (שם סעיף ח).

כד. בדברי האחרונים כמעט שלא זכרו בדבריהם איך לשער השיעור של מיעוט המצוי, אם בכמות שהאדם בינוני אוכל, או בכמות שירגילים לקנות בפעם אחת וכדומה, ובספרי גדולי פוסקי דורינו מצונו הרבה שיעורים בזה, החזו"א (סי' יד אות ז) כתב שמשערים לפי האילן והערוגה שממנה באה, וז"ל 'אבל אם נמצאו ג' הוחזק שכל הפירות באילן זה או בערוגה זו נלקו, וחשוב כרוב המצוי שהן מתולעות', ו"א שמשערים לפי הארזיה או לפי הראשים כגון מעלי חסה וכדומה (שו"ת מנח"ש תניא סי' סג אות ב, וראה קובץ עץ חיים ט), ו"א שמשערים לפי מה שרגילים לקנות בפעם אחת (הגרש"א זצ"ל ספר בדיקת המזון כהלכה פ"ד הערה ז), ו"א שמשערים לפי מה שרגילים לבשל בפעם אחת (הגר"ן קליקן זצ"ל שם).

כה. שו"ת ריב"ש (סי' קצא), ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' צג) שכתב 'ומסברא י"ל כי מיעוט סתם הוא אם הרוב כפל לכל היותר, וכשיש כפל כפליים כמוהו מקרי מיעוטא

פד שפ"ד סק"א) כתב שכל הפוסקים כתבו דמילבי"ן הוה בריה... על כן אין להקל כלל, וכ"כ החזו"ד (סי' ק סק"ה) שהעיקר תלוי אם אסורים מחמת עצמם.

זי. כתב הרשב"א בתוה"ב בשם הרמב"ן והר"ן לאפוקי אם נחתך או נטרסק אחד מאבריו אף שאין הנשמה תלוי באותו אבר.

ית. טוש"ע סי' ק (סעיף א), טוש"ע (יו"ד סי' צט ס"ה).

כ. טוש"ע (סי' פד סעיף יג-יד), וראה בט"ז (סי' צט סק"ז) ובש"ך (סי' פד סק"מ) שלא התירו כשאינו מכוון לבטלו אלא כשאי אפשר בענין אחר, ע"ש, אולם עי' בשו"ת רעק"א (סי' עז) דאינו מותר אלא בספק אם יש שם תולעים.

כא. רוב שו"ך (סי' פד סק"ט וסק"ה), שנראה מדבריו שהוא איסור דאורייתא.

כב. טוש"ע (שם סעיף ט), ובש"ך (שם סק"ב).

כג. כ"כ הרשב"א (תוה"ב ש"ג ב"ג, ובתשובה ח"א סי' עז), וכן

א. מציאת הדברים בטבלה זו נערך בהתייעצות ובעזר רב של כמה וכמה משגיחים מומחים בבדיקת תולעים.
 ב. במקום שהיו חילוקי דיעות בין המומחים, כתבנו ההוראה למעשה עפ"י מה שהסכימו כמה משגיחים לדעה אחת.
 ג. כל מה שנכתב בטבלה זו הוא לפי המציאות כעת בארדה"ב חודש שבט תשפ"ב, וכמובן שהדברים משתנים מוזמן לזמן, ועל כל אחד להיות עיניו פתוחות תמיד לשינויים המצויים.
 ד. גם במינים שמוחזקים נקיים, אם מאוחסנים למשך זמן רב או במקום חם ולה, יכול להתהוות בהם תולעים.
 ה. עצה טובה היא בכל הפירות וירקות שאוכלים אותם בקליפתם, לרחוץ ולשטוף אותם במים קודם אכילה.

מרכז
טבלא
ברורה
נתניב ע"י

סוגי פירות וירקות Names of various fruits and vegetables	סוג תולעים המצויים Type of insects typically found	הוראה למעשה Checking and cleaning methods
Alfalfa sprouts, Almonds, Apple, Apricot (fresh), Avocado, Banana, Beans, Beets, Brazil nut, Buckwheat, Butternut Squash, Cantaloupe, Carrots, Cherries (from USA), Chick peas (from USA & Canada) ² Coconut, Craisins, Cranberries, Cucumbers, Dried spices, Eggplant, Grapefruit ¹ , Green beans, Hazelnut, Honeydew, Kiwi, Kohlrabi bulb, Lemon ¹ , Lima beans, Lychee, Macadamia nut, Mango, Nectarine, Oats ³ , Orange ¹ , Papaya, Passion fruit, Parsnip, Peach, Peanuts, Peas, Pear, Pecans, Pitaya, Plums, Potatoes, Pomegranate, Pomelo, Pumpkin, Radishes, Rice (white), Squash, Sweet potato, Tangerine ¹ , Tomatoes, Turnips, Watermelon, Zucchini		אין צורך בבדיקה No checking required
Endives, Mushrooms (only Button & Portobello), Peppers	Mites Thrips	שטיפה מעולה תחת זרם מים Rinse under stream of water
Barley	Beetles	אם יש איזה אבק או קורי יש לשרותו במים כמות מסוימת למשך עשר דקות If webbing or powder are noticed in the package then soak a small amount at time in water for 10 minutes, insect will rise to top
Celery stalk, Leek, Scallions (green part)	Leaf miner Thrips	Celery - no need to cut, check for leaf miners, wash under direct stream of water while rubbing finger down stalk. Leek - cut stalk so each leaf is separated wash under direct stream of water while rubbing finger down stalk. Scallions - cut stalk so each leaf is separated, check for leaf miners & wash under stream of water while rubbing finger down stalk.
Asparagus, Garlic (fresh), Onions, Pineapple ⁴ , Strawberries (fresh)	Mites Thrips	לחתוך חלק העליון ולגמרי ולקלוף כל הקליפה החיצונה ולשטוף היטב במים כל חלק לפני עצמה Cut off top crown, peel properly and wash well [When peeling pineapple make sure that no brown blossom cups remain]
Apricot (dried), Carob, Cashews, Dates, Walnuts (in the shell)	Weevils worms	לפתוח ולראות אם יש חורים, קורי, או תולעת Slice open and check for any webbings, holes or worms
Quinoa, Rice (brown)	Booklice Mites Weevils	יש לנפותם בנפה של 15-25 מע"ש, על גבי שטיח לבן לראות אם אין שם תולעים Shake in strainer of 15-25 mesh, for approx. 20 sec. on a white surface make sure no insects are found
Grapes	White Maggots Thrips Mites Flies	לשרות במי סבון לכמה דקות, ולשטוף תחת זרם מים כל ענב בנפרד Soak in soapy water for a few minutes, then wash well under stream of water each grape separately
Arugula, Basil, Blueberries, Broccoli, Cabbage (red & green), Cauliflower, Chives, Cilantro, Dill, Edible flowers, Flower kale, Kale, Kohlrabi leaves, Lettuce (Romaine/Iceberg), Microgreen, Mint leaves, Oregano, Parsley, Rosemary, Sage, Spinach, Spring mix	Mites Aphids Thrips Leaf miners Cabbage worms	לקנות רק עם הכשר מעולה Use only with reliable Hashgacha
Blackberries, Goji berries, Figs (dried), Raspberries	Thrips Mites	למנוע מהם לגמרי Not recommended

- Some citrus fruits may have scales on the outer peel, when scales like spots are noticed, wash fruit & hands after peeling.
- Chick peas from Turkey must be checked
- If any infestation, webbings etc. would be noticeable
- Avoid using top part even for decorations.

אופן בדיקת והדחת פירות וירקות המנוגעים בתולעים

טו. בדיקת התולעים כהיום הוא מהדברים המסוכנות ביותר בשדה הכשרות, כיון שנתרבה שוק הפירות וירקות עם כל המינים בכל מעגל השנה, המובאים מארצות שונות בכל קצווי תבל הגדילים בשדות גדולות ומופרזות, וביותר משום שאנו מורגלים לאכול בכמות מרובות שלא היה כן מעולם, עד שאי אפשר למשגיחי כשרות לבדוק כל עלה וירק בנפרד בישוב הדעת הצריכה.

ע"כ המציאו כמה מומחים גדולים בדיקה מעולה על ידי שמסננים המים שבהם רוחצים ושוטפים הפירות והירקות דרך מפה [שמאט"ע] מיוחדת שיש בהם נקבים זעירים (62 micron/230 mesh) שאי אפשר לשום דבר חוץ ממים לעבור דרכו, ואחר שנסתנן כל המים, בודקים השמאט"ע על גבי קופסא מאירה (light box), וזה נקרא בפי המומחים שמאט"ע בדיקה, ובין ועדי הכשרות הנפוצים כהיום, יש שעושים בדיקה זו על כל מה שמכשירים לאכילה, ויש שעושים בדיקה זו רק על דוגמאות (samples).

תולעים בקמח

טז. בזמנינו מצוי לפעמים בתוך הקמח שרץ הנקרא flour beetle, שבעוד החיטים בשלימותם דבוקים עליהם ביצים של השרץ, רוב הביצים הללו נופלים מע"ג החיטים על ידי ניקוי המיוחד שעושים קודם הטחינה, אלא שעדיין נשארים איזה מספר של ביצים בתוך הקמח שנטחן, ואחר זמן ממושכת שהקמח מונח במקום שאינו קר ומשומר, הביצים מתפתחים להיות שרצים הנקראים לארוו"א (larva), וכשהם מתגדלים יותר נקראים flour beetle, שבדרגה זו הם יכולים גם להטיל ביצים, וכן הדבר חוזר חלילה.

יז. לפי מה שנתבאר לעיל בסעיף ב דשרצים שנתהוו בתלוש אינם אסורים אלא אם פירשו במקום שנוצרו, מכל מקום שרצים הנמצאים בזמנינו בתוך שקי קמח אסורים [יז], משום

שכבר פירשו ממקומם על ידי שעבר על הקמח כמה תהליכים עד שהגיע לתוך השק.

יח. כל מיני קמחים הנמכרים בחנות כולל קמח לבן, קמח מלא, קמח כוסמין (spelt), ושכולת שועל (oats), לפי המציאות כהיום בארה"ב הם בגדר מיעוט שאינו מצוי שדינו מבואר בסעיף יב, כיון שבאופן כללי הקמח אינו שווה זמן רב מעת שנטחן עד שנמכר בחנות, על כן ראוי להזהר לאחסן כל מיני קמחים במקום קר ומשומר כגון בפיזיק"ד (freezer), ולא בתוך ארון שמטבח (kitchen cabinet) שבדרך כלל מונח שם לזמן ארוך במקום חם הגורם שיתהוו תולעים.

ואם רואים בתוך שק הקמח איזה קורי (webbing), או ריעותא אחרת, יש חיוב לבדוקו ולנפותו יפה, כנ"ל בסוף סעיף ג, (קמח לבן בנפה של 70 מע"ש).

תולעים במים

יט. מדינא דשו"ע יש חילוק בין תולעים הנבראים בתוך מים הנובעים והזוחלים כגון נהרות (river), מעיינות או נחלים (creek) שאסורים אף אם לא פירשו, לבין תולעים הנבראים בתוך מים המכונסין במקום אחד כגון מים שבבורות [יט], שבכלים או מערות שמתורים כל זמן שלא פירשו כנ"ל בסעיף ב [יט].

כ. בשנת תשס"ד נתפרסם שנמצאו תולעים הנקראים copepods בתוך המים שבעיר ניו יורק סיטי, לפי ידיעת המומחים תולעים אלו מתהווים בתוך מאגר מים גדול הנקרא קענסיקו, שממנו מובילים המים דרך תעלות (tunnels) וצינורות (water mains), עד שמגיעים לכל בתי העיר, ויצאו רוב גדולי הפוסקים בכרוז שיש חיוב להתקין מסנן (filter) טוב בכל בית ישראל, וזאת משום ב' סיבות, א. הקענסיקו שבו מתהווים התולעים אין דינו כבור שמימיו מכונסים, שהתולעים שבתוכו מותרים, אלא יותר דומה לימים ונחלים שהתולעים שבהם אסורים אף כשלא פירשו [כ], ב. הרבה מתולעים אלו הם בגדר נראה לעיניים [כ].

כא. לפי מה שביירנו המציאות כהיום, הדין יותר חמור ממה שדנו אז גדולי הפוסקים, שלאחרונה נמצאים בתוך המים גם עוד שרצים כגון תולעים (worms) ומילבין (mites) הנראים לעיניים, שאין אלו השרצים מתהווים דוקא בתוך המים, לכן יש חיוב עפ"י הלכה להתקין מסנן בכל כיוור שמשמשים בו לאכילה ושתייה [כא].

תולעים בדגים

כב. מדינא דשו"ע [כב] תולעים הנמצאים במעי הדג (stomach), אסורים באכילה מדין שרץ המים (ראה לעיל בסעיף ב), כיון שיש ספק שהתולעים כבר נוצרו מחוץ לדג ונבלעו דרך פיו לתוך הבני מעיים [כב], אבל תולעים הנמצאים בבשר הדג מותרים באכילה, דקים להו לחז"ל שתולעים הנמצאים בבשר הדג נוצרו ונתגדלו שם, ואינם בכלל שרצי המים האסורים.

כג. במשך השנים עלו כמה פעמים על שלחן גדולי הפוסקים שאלה יסודי לענין תולעים הנמצאים בבשר דגים שיש חשש שהתולעים לא נוצרו בתוך בשר הדג, אלא ריחשו מהבני מעיים לתוך בשר הדג, ולאחרונה בשנת תשס"ט דנו הפוסקים לגבי תולעים הנקראים אניסאקי"ס (Anisakis), שנמצאו בכמה דגים וביניהם דגי סולומן (wild Salmon), קא"ד (Cod), ועוד, ונביא בקוצר אמרים על מה ה' הנדון.

• דעת האוסרים - דמה שהתירו חז"ל תולעים הנמצאים בבשר הדג כנ"ל בסעיף הקודם, אינו אלא כשהדבר ברור שלא באו התולעים מבחוץ [כג], משא"כ בתולעים אלו שיש רגילים לדבר שמה שנמצאו בתוך בשר הדג, לא נוצרו שמה אלא באו מבחוץ, צריכין להחמיר מספק איסור דאורייתא, והביאו לזה כמה הוכחות, א. כיון שתולעת האניסאקי"ס נמצאת ג"כ במעי הדג, יש לחוש שריחשו מתוך בני המעיין לתוך הבשר, ב. שלפי החוקרים והמומחים יש להאניסאקי"ס מחזור חיים (life cycle) ראה בהערה [כג], ולא נמצאו האניסאקי"ס אלא בדגים הניצדין בימים שגדלים שם חיות הים, ולא בדגים הגדלים בבריכות שנקרא פארמ"ד פיש (farm grown fish), ומטעם זה אין חשש תולעים בדגים הנקראים בעב"י סולומן (baby salmon), שבאים מהבריכות הנ"ל, על כן יצאו כמה גדולי הפוסקים להחמיר בתולעים אלו מחשש איסור תורה [כג].

• דעת המתירים - א. אין לסתור דברי חז"ל והטור והשו"ע שתולעים הנמצאים בבשר הדג מותרים, מכח השערותיהם של החוקרים, ב. כיון שמסתימת השו"ע נראה שאין חילוק אם נמצאו תולעים אלו גם בבני המעיין, משמע שכל שנמצאו התולעים בתוך בשר הדג הרי הם מותרים בכל גוונא, וכן פסקו כמה גדולי הפוסקים להקל בזה לכתחילה [כג].

מא. דרך התהוות תולעים אלו, שיש במים דג טמא הנקרא סיעל פ"ש שיש בתוכו תולעים, ואותם התולעים מטילים ביצים שהסיעל פ"ש מטיל לים, ובאים אח"כ דגים קטנים הנקראים שרימ"פ פ"ש הבלועים אותם הביצים, ובתוך מיעיהם של השרימ"פ נולדים תולעים מאותם הביצים, ואח"כ באים דגים יותר גדולים כגון קא"ד פ"ש, וויי"ט פ"ש, או סולומן וכדומה ובולעים השרימ"פ, והשרימ"פ נתעכלים בתוך מעי דג הגדול, ותולעים אלו נשארים קיימים בתוך הדג.

מד. כן דעת הרבה גדולי הוראה כמבאר בספר תולעת שני (להג"ר שניאור זלמן רוז שליט"א), והביא שם ביאור מקיף לאורך ולרוחב בסוגיא זו, וכן נוטה להחמיר בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פג), וכ"פ בשו"ת להורות נתן (ח"ס סי' כג-כה), ובשו"ת יען דוד (ח"א סי' קיד, וח"ד סי' פא-פג).

מה. שו"ת עמק התשובה (ח"ד סי' נז) בשנת תשנ"ז לענין ווייטפיש white fish, שו"ת מחזה אלהיו (ח"א סימן לו) לענין קא"ד וואר"ם ואניסאקי"ס, שו"ת משנה שלמה (סי' לא), שו"ת שלחן הוי (ביורי הלכה סימן כב) לענין white fish, תשובות הגר"א עקשטיין שליט"א (קובץ אור ישראל נד ע"ס).

א' פ' שמות תשפ"ב, מצאנו מתוך 2-3 גאלוני"ס מים שלש קאופופאד"ס, שלכו"ע היו בגדר נראים לעיניים, ואחד מהם ה' רוחש עדיין, ומלבד אלו היו שם עוד הרבה שרצים שיש לדון עליהם אם היו בגדר נראים לעיניים, ובבדיקה אחרת שערכנו מצאנו גם שרץ הנקרא מיי"ט (mite) רוחש חי, ושמענו ממומחה גדול בבדיקת תולעים שאינו דבר נדיר למצוא בתוך מי העיר שרצים אחרים שאינם ממשפחת הקאופופאד"ס.

לט. ראה בערוה"ש (שם סק"ב) בענין זה 'ידע דאלו הזבובים הקטנים הנופלים מאויר לתוך המים נשארים באיסורם ולא הותר רק התולעים שנתהוו מעצמן בחמים... ולפי שיש טועים בזה ועוברים על כמה לאוין... לכן יש לזהר מאד בזה וגם להזהיר את ההמון על כך'.

מ. גמ' חולין (דף טז), וטו"ע (שם סעיף טז).

מא. פרמ"ג (שפ"ד סקמ"ג), ובמעיים אסורים מספיקא שמא מעלמא הם, ולא ודאי'.

מב. וכדשמענו מלשון הר"ן שכתב (דף כד. מדפי הר"ף) 'תולעים הנמצאים בבשר הדגים שלא היה אפשר שבאו מן החוץ אלא נוצרין מבשרו שריין', וכן יש לדייק מדברי עוד כמה ראשונים.

נחלקו בזה הראשונים, לדעת הרמב"ם (פ"ב מהל"מ מאכ"א ה"ח) והובא בשו"ע (שם סי' ב) בדעה ראשונה אסורים, כיון שאינו דומה לבורות שחיין ומערות, ולדעת הרא"ש (חולין פ"ג סי' סח) והובא בשו"ע בדעה שניה מותרים, כיון שאינו דומה לימים ונחלים הנובעים והזוחלים תמיד, ובש"ך (שם סק"ח) הביא בשם מהרש"ל (פא"י סי' קג) והא"ח (כלל מא דין ז) להחמיר כדעת הרמב"ם.

לא. ויש מהאוסרים שהביאו ראה שהמים הזוחלים ממאגר גדול דינו כדין מעיין מדברי הראב"ד בפירושו לתו"כ (שמיני ג) 'מנין לרבות שאר ימים ושאר נחלים שהן מושכים... עד שתהא מרבה להביא את המים שבביבירים תלמוד לומר במים', ופי' הראב"ד המים שבביבירים אינן דומין למי בורות, שהבורות מיימיהן עצורים ככלים ונכנסין בהם דרך ארובה ואינן יוצאין משם אלא דרך ארובה ע"י שאיבה, אבל הביבירים יש להם פתחים שהמים יוצאין בהם כשהם רוצין ועל'.

לב. קאופופאד"ס הינו שם כללי למין תולע המתהווה בתוך מים, ובמין זה ישנם צורות וגידולים שונים, גדולים וקטנים, שלמים ומחוסקים, וכן ישנם הנראים לעיניים וישנם שאינם נראים לעיניים, לפי הבדיקה שערכנו ביום

(ח"ד סי' קג) שכנראה הקיל בזה כיון שלעולם אין מציאות כזה שירחשו בנינו.

ולענין חשש כנימות מן במיץ תפוזים ראה בקובץ אור ישראל (ע' עמ' לו-ז), שהסכימו גדולי הוראה להתיימך מכמה טעמים ע"י.

לד. נחלקו האחרונים מתי נחשב התולע כשו"ע על הארץ, יש שכתבו שכל זמן שלא פירש התולעת מחוץ לצבור של הקמח במקום שנטחן עדיין נחשב כאילו לא פירש לחוץ, כן משמע מלשון השו"ע (ח"א), שכתב ושרצו 'על הארץ, וכ"כ בצ"צ (סק"ב), ובדרכת" (סק"ס), ובערוה"ש סימן פד (סעיף מה), ויש סוברים שכל קורט של קמח נחשב כפרי לפני עצמה, דאף שלא יצאה מחוץ לצבור הקמח שבה נטחנה דינה כפירש מפרי לפרי ואסורה, כ"כ הפר"ת (סק"ג), ובחכ"א (כלל נחל"ס"א), ובביני"א (אות לה).

לה. כתב הפר"ח (סק"ב) 'וה' לבריכות גדולות של מים ממונסים, דכיון שאין להם מוצא ובה מותרים', והובא בדרכת" (סק"ד).

לו. תולעים המתהווים בתוך חריצין ונעיצין שהמים שבהם מושכין ואינם נקוים ומכונסין במקום אחד,

יור"ע מכוון 'משנת יונתן'

רבני המכון: הרה"ג ר' יהושע יחזקאל הכהן שטרסאסער שליט"א בהגה"צ אבד"ק נייטרא שליט"א, הרה"ג ר' יהושע הלוי הערשקאוויטש שליט"א, הרה"ג ר' יצחק אהרן פישער שליט"א

להערות והארות או לקבל הגליון ע"י אימעי"ל וכן לנדב הגליון לע"ג או לזכות אפשר לפנות למספר הטלפון 718.436.1870 או לאימעי"ל mishnasyonoson@gmail.com